

*Andrew Root
& Blair Bertrand*

WACHTEN OP GOD

VANUIT GELOOF EN GEDULD
BOUWEN AAN JE GEMEENTE

*Andrew Root
& Blair Bertrand*

WACHTEN OP GOD

VANUIT GELOOF EN GEDULD
BOUWEN AAN JE GEMEENTE

Vertaald door Milly Born-Wegman

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

Voor Kenda Creasy Dean, die ons heeft laten zien hoe we de kerk kunnen liefhebben

Vertaling: Milly Born-Wegman

Eindredactie: Wilbert van Iperen

Ontwerp en illustratie omslag: Peter Kortleve / shortlife.nl

Lay-out binnenwerk: Geertje van Dijk / gewoongeertje.nl

ISBN 978 90 435 4056 8

ISBN 978 90 435 4057 5 (e-book)

NUR 700

www.kokboekencentrum.nl

Oorspronkelijk uitgegeven door Brazos Press, onderdeel van Baker Publishing Group, Grand Rapids, USA, onder de titel *When Church Stops Working. A Future for Your Congregation beyond More Money, Programs, and Innovation.*

Engelstalige uitgave © 2023 Andrew Root en Blair Bertrand

Nederlandse uitgave © 2024 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Waarom je kerk een probleem heeft, maar het niet is wat je denkt	13
2. Bezige mensen, bezige kerk: een dodelijke mix	30
3. Niet langer hebben, maar gewoon zijn	47
4. Het is tijd om te wachten, maar waarop?	69
5. Wachten geeft leven, geen langzame dood	88
6. Vergeet het missiestatement – vind een wachtwoord	106
7. Van onder- naar bovengronds	125
8. Niets kan je scheiden	144
Eindnoten	157

Woord vooraf

Je hebt dit boek waarschijnlijk gekozen omdat je je zorgen maakt over de krimp van de kerk. Het goede nieuws is dat je aan het juiste adres bent. Dit boek bespreekt waarom de kerk een crisis doormaakt en geeft een aantal ideeën over wat we eraan kunnen doen. Het slechte (of in ieder geval, verwarrende) nieuws is dat dit boek laat zien dat het werkelijke probleem niet is wat je denkt. En de activiteiten waarmee je de kerk denkt te helpen, kunnen de situatie juist verergeren. Het doel van dit boek is om een breder beeld te geven van de uitdagingen op onze weg en een gezichtspunt te bieden dat voorkomt dat we de verkeerde afslag nemen. Het boek moedigt je aan om iets te doen, maar dat ‘iets’ staat misschien lijnrecht tegenover wat je verwacht. In dit boek richten we ons op de kerk in crisis, maar op een manier die waarschijnlijk nooit eerder bij je is opgekomen.

Sinds de publicatie van mijn (Andy's) boekenserie *Ministry in a Secular Age* krijg ik twee soorten e-mails. De eerste soort komt van voorgangers die de boeken goed vinden. Ze hebben ontdekt dat elk boek iets beschrijft wat ze zelf ook hadden bemerkt, maar niet konden verwoorden. En nadat ze hun waardering voor de boeken hebben uitgesproken, vragen ze meteen: ‘Maar hoe zou je dit aan leken uitleggen, met name aan kerkenraadsleden? Het boek raakt bij mij een snaar, maar ik denk niet dat mijn ouderlingen en diakenen door al die culturele filosofie en theologie heen komen.’ Goed punt.

Ik antwoord meestal dat ik het wel kan uitleggen. Of ze dit nu echt geloofden of me wilden uitproberen, sommigen waren zo vriendelijk om me via Zoom of persoonlijk uit te nodigen bij de vergaderingen van die kerkenraden. De voorgangers stellen me als volgt aan die groepen voor: ‘Dit is Andrew Root.’ Dan wenden ze zich tot mij en zeggen: ‘Oké Andy, vertel ze maar wat er allemaal speelt.’ Dit boek probeert te doen wat ik tijdens die presentaties doe: vertellen ‘wat er allemaal speelt’ in onze seculiere tijd en de uitdagingen waar de kerk voor staat, op een manier dat iedereen die hierin is geïnteresseerd het kan begrijpen. Toegegeven, het was lastig om het aantal voetnoten te beperken, maar daar zul je me later dankbaar voor zijn.

Het tweede type e-mails dat ik ontvang, gaat ongeveer zo: ‘Beste professor Root, ik vond uw boeken heel nuttig omdat ze benoemen wat er aan de hand is en een theologisch beeld geven. Maar ik weet nog steeds niet wat ik met al die informatie moet doen. Welke stappen kan ik zetten, welke activiteiten ondernemen? Wat moeten de kerkenraadsleden en ik nu gaan doen?’

Ook op die e-mails wil ik in dit boek een antwoord geven. Het is een soort samenvatting van de hele serie *Ministry in a Secular Age* in bewoordingen die zijn afgestemd op ouderlingen en diaconen. Ik hoop dat mensen die werken in de verkoop, IT, onderwijs of e-commerce, of helemaal niet werken – dus iedereen behalve voorgangers en hoogleraren – allemaal baat hebben bij dit boek. Mijn doel is een boek te bieden dat voorgangers samen met hun kerkenraad kunnen lezen. Het idee is dat dit boek fungeert als vertaling van de belangrijkste ideeën in de serie *Ministry in a Secular Age* en een soort routekaart biedt met stapjes die de kerk van vandaag op weg kunnen helpen.

Maar eerlijk gezegd bevat die kaart geen uitgewerkte, stapsgewijze instructies. Het is absoluut geen GPS-systeem en zelfs geen IKEA-handleiding. Het geeft geen ‘zes stappen naar succes’ of werkbladen of lijsten met benodigdheden (maar wel genoeg stof tot discussie). Als dit soort zaken er wel in zouden staan, zou het ingaan tegen alles wat ik heb beschreven als de crisis waarmee we in de kerk geconfronteerd worden. De stappen volgen geen kaart,

maar bestaan uit een veranderingsproces, een uitnodiging om op zoek te gaan naar de verhalen en beelden die de kerk voorbij de crisis van krimp in de crisis van een ontmoeting met de levende God kunnen leiden.

Dit zijn belangrijke, ingrijpende kwesties en ik hoop dat je die niet alleen probeert te bevechten. Lees dit boek samen met anderen en bespreek wat het betekent voor je gemeente en je dienst aan de samenleving. Dit dunne boekje omvat grootse ideeën, maar biedt ook handvatten die je daarbij kunnen helpen. Snelle oplossingen bestaan niet. Juist het idee van een snelle oplossing zet de kerk en kerkleiders op het verkeerde been en op de verkeerde weg.

Ik zeg steeds 'ik' omdat dit boek voortkomt uit de andere zes boeken in de serie waarvan ik de auteur ben. Maar ik heb dit boekje niet alleen geschreven. Als je het voorwoord in de andere zes boeken leest (maar waarom zou je, tenzij je een voorliefde voor voorwoorden hebt), zie je dat ik in elk voorwoord Blair Bertrand bedank. Ik ken hem al twintig jaar. We hebben elkaar ontmoet bij een afvalcontainer op het Princeton Theology Seminary, een hachelijke plek om vriendschap te sluiten. Die vriendschap verhuisde al snel naar de ijshockeybaan, maar we smeedden onze vriendschap meer rond theologisch gedachtegoed dan rond de ijshockeycompetitie. Al twintig jaar lang leest Blair al mijn werk, waarop hij uitstekend commentaar geeft. Hij las een paar van mijn eerste scripties en elk boek dat daarna kwam. Niemand begrijpt mijn project beter dan Blair. Dit komt deels doordat Blairs eigen project vergelijkbare aandachtspunten bevat. Blair is een van de beste, scherpzinnigste lezers die ik ken. Maar hij is meer dan dat. Hij is een fantastisch leraar, die de meest ingewikkelde ideeën kan omzetten in gewone taal. Blair heeft meerdere kerkenraden geleid, op dezelfde manier als dit boek jou hopelijk zal leiden. Blair is een vaardig wetenschapper en ervaren voorganger. Het was dus meer dan logisch dat ik Blair heb gevraagd om dit boek samen met mij te schrijven.

In dit dankwoord wil ik allereerst Blair bedanken, zowel voor zijn vriendschap als voor zijn hulp om dit boek voor jou, de lezer, vorm te geven. De oorsprong van dit boek gaat terug naar Bob

Hosack. In de academische wereld hanteren mensen de formele Duitse aanspreektitel ‘Herr Professor’ als teken van diep respect. Als de titel ‘Herr Uitgever’ zou bestaan, zou ik die voor Bob gebruiken. Bob had het idee voor de serie *Ministry in a Secular Age* en ook voor dit boek. Nadat hij hoorde dat de Lilly Endowment investeerde in een project om de implicaties van de serie *Ministry in a Secular Age* uit te werken, stelde Bob het boek voor dat je nu in handen hebt. Ik wil Bob bedanken voor alles wat hij voor me heeft gedaan. En ik wil de Eli Lilly Endowment bedanken, met name Jessicah Duckworth, Chanon Ross en Chris Coble, voor het financieren van de beurs ‘Relevance to Resonance’. In het kader van die beurs (en vele andere) heb ik samengewerkt met mijn vriend David Wood. Davids invloed op het Amerikaanse protestantisme is enorm. Hij heeft heel veel voorgangers in de kerk begeleid en opgeleid. Het was een geweldige ervaring om te zien hoe hij dat dankzij onze beurzen kon doen. Zoals altijd en net als voor alle andere projecten wil ik Kara Root bedanken voor haar trouwe lees- en redactiewerk van de hoofdstukken in dit project.

Zowel Blair als ik willen ook Eric Salo bedanken voor zijn uitstekende redactiewerk. We waarderen de zachtmoedigheid waarmee hij de meeste voetnoten heeft geschrapt. We willen ook Kenda Creasy Dean bedanken, aan wie dit boek is opgedragen. Ze heeft haar kennis altijd liefdevol in dienst van de kerk gesteld. Ze blijft benadrukken dat de heilige Geest niet alleen in ivoren torens leeft, maar vrij door de wereld beweegt. Voor boekenwormen zoals wij vormt haar volharding in het standpunt dat ideeën de wereld alleen kunnen veranderen als de wereld ze begrijpt een uitdaging en een inspiratiebron.

Ik (Blair) wil Andy bedanken. Er is een Afrikaans spreekwoord dat luidt: ‘Alleen ga je sneller, samen kom je verder.’ Iedereen die Andy kent, weet dat hij snel werkt. Mensen vragen zich vaak af of hij ooit slaapt, want hij lijkt altijd op het punt te staan een boek te publiceren (voor de goede orde: dat klopt). Hij werkt meestal alleen en snel. Het was riskant voor hem om aan dit project te werken, want dat moest samen met anderen. Het ging iets langzamer, maar uiteindelijk is hij hopelijk wat verder gekomen dan

als hij het alleen had gedaan. Ik wil ook de ouderlingen en diaaken bedanken met wie ik in de loop van de jaren heb mogen samenwerken. Mijn dank gaat uit naar Debi Chadsey en Debbie Jones, die een risico namen toen ze mij voor het eerst aanstelden, naar bevlogen leiders van kerkgenootschappen zoals Jo Morris en Jen DeCombe, en naar visionaire ouderlingen zoals Jim Christian en Rod Thomson. Er zijn nog zoveel andere personen die me met beide benen op de grond hebben gehouden door elke eventuele eigenwaan te ontzenuwen, en die de kerk naar een hoopvolle en vertrouwensvolle toekomst hebben geleid. De eerste oudste die mij heeft gevormd was mijn moeder, Sheryl Bertrand. Ze deed van alles: ze zong in het koor, organiseerde activiteiten voor vrouwen en was voorzitter van de kerkenraad. Ze heeft me altijd laten zien dat de kerk niet perfect is, maar dat ze bestaat uit een gemeenschap waar we elkaar en God kunnen ontmoeten. Eventuele fouten die in het boek zijn blijven staan, zijn van Andy (en waarschijnlijk ook van mij), maar de sterke punten kunnen geheel op het conto worden geschreven van de vele ouderlingen en diaaken met wie we hebben mogen samenwerken. Hartelijk dank.

1

Waarom je kerk een probleem heeft, maar het niet is wat je denkt

Kerk in crisis: invloed, mensen en geloof

'Make America great again.' Maak Amerika weer groots. Het zijn strijdlustige woorden voor iedereen die vandaag de dag in Amerika woont. Sommigen geloven dat de neergang van de VS reëel is: zij willen terugkeren naar een groots verleden. Anderen schamperen dat Amerika nooit groots is geweest: zij streven ernaar dat het morgen beter gaat. De ironie is dat de slogan iedereen aanspoort tot politieke actie, maar om verschillende redenen. Sommigen vanwege weemoed naar het verleden, anderen omdat ze dromen van een betere toekomst. In het beste geval willen conservatieven het grootse van gisteren terughalen, terwijl liberalen zich inspannen voor een betere toekomst.

Soms verliezen we uit het oog dat beide groepen, conservatieven en liberalen, niet blij zijn met de huidige situatie. Conservatieven kijken om zich heen en zien verval, terwijl liberalen zich richten op dromen die nog moeten uitkomen. Het heden wordt afgezet tegen een gouden verleden of een perfecte toekomst. Hoe kan het heden naar waarde worden geschat als de graadmeter altijd in onze verbeelding ligt en niet iets reëels is? Natuurlijk, zowel het verleden als de toekomst zijn 'reëel', maar het gekke van tijd is dat we niet in het verleden of in de toekomst kunnen leven. We kunnen onszelf verhalen vertellen over de glorie dagen en we kunnen een relaas houden over wat er in het verschiert ligt, maar we kunnen niet daadwerkelijk in het verleden of de toekomst leven.

Dit geldt voor de kerk net zozeer als voor Amerika. ‘Maak de Nieuwe Kerk van Ergensoord weer groots’ maakt heel wat emoties los bij de leiders van de Nieuwe Kerk. Conservatieven wringen zich de handen over het verval van de kerk. Liberalen maken zich zorgen dat de kerk nooit haar volle potentieel zal bereiken om de samenleving te veranderen. Er heerst een gevoel van niet genoeg: te geringe invloed, te weinig mensen, te zwak geloof. Conservatieven proberen iets wat verloren is terug te halen en liberalen willen de juiste veranderingen doorvoeren om een verschil te maken. De partijen verschillen weliswaar in hun benadering – herstellen of opnieuw uitvinden – maar ze zijn het erover eens dat de kerk momenteel niet genoeg heeft. De oplossing voor het probleem ‘niet genoeg’ is *meer*, ongeacht de tactiek.

Deze dynamiek zien we terug in de gepolariseerde cultuuroorlogen die in openbare instellingen woeden. Aan de ene kant gaat de strijd over bidden op scholen of de tien geboden in rechtbanken: pogingen om de publieke vroomheid en moraal te beïnvloeden. Aan de andere kant wordt er gevochten voor rassengelijkheid en gepleit voor groepen in de marge van de maatschappij: inspanningen om de toekomst van de samenleving om te buigen richting algemeen welzijn. In de kern gaan deze gevechten over de scheiding tussen kerk en staat.¹ Formeel zijn ze gescheiden, want wettelijk bestaat er geen staatsgodsdienst. Maar in de praktijk speelt de kerk nog steeds een rol in de levens van mensen. De cultuuroorlogen vormen een voor de hand liggend voorbeeld, maar er zijn veel manieren waarop de kerk zich in de publieke discussie probeert te mengen. Ergens heerst het idee dat de kerk in het verleden het morele geweten van de staat was, of dat de kerk profetisch zou moeten optreden en de staat moet oproepen rekenschap over zijn daden af te leggen.

De coronapandemie heeft de strijd rond de vermenging van godsdienst en het openbare leven alleen maar verhevigd. Sommigen hebben in de naam van christelijke vrijheid gezondheidsverordeningen omtrent mondkapjes of samenkomsten genegeerd. Anderen pleitten in de naam van christelijke liefde voor lockdowns en vaccinaties. Zelfs als de Nieuwe Kerk van Ergensoord

niet uitgesproken conservatief of liberaal is en geen zelfbenoemd soldaat in de cultuuroorlog is, hebben haar leiders de gemeentelieden moeten helpen een koers te vinden voor hun christelijke overtuigingen met betrekking tot gezondheidsvoorschriften. Hoe dan ook moest de kerk omgaan met het volksgezondheidsbeleid en teruggrijpen naar haar status als moreel geweten van de staat of die status ontwikkelen.

In de nadagen van de pandemie worstelt de Nieuwe Kerk van Ergensoord ermee dat er steeds minder mensen komen. De demografie van kerkgangers wordt geanalyseerd en er is geen gebrek aan materiaal. Zelfs het begrip 'kerkgang' staat ter discussie. Wat moeten we meten? Behalve naar het bijwonen van samenkomsten kunnen we kijken naar het geld dat naar de kerk gaat, het aantal kerkgangers per week of hoe vaak onze online content wordt bekeken (en hoe lang). De meeste consultants in de kerk zeggen dat je de juiste data moet kiezen en die continu moet meten om te weten hoe gezond je kerk is. Maar de keuze van die gegevens bezorgt kerken hoofdbreken en is complexer dan je van een leider in de Nieuwe Kerk mag verwachten.

Ondanks al die analyses blijft de motivatie voor de metingen dezelfde: hoe kunnen we meer mensen in de kerk krijgen? Wanneer leiders in een vergadering over de begroting, samenkomsten en de toekomst spreken, denken sommigen terug aan de dagen van weleer, toen de kerk uit haar voegen barstte. Anderen kijken jaloers naar de plaatselijke megakerk en vragen zich af waarom mensen daar massaal naartoe trekken. (En niet naar ons! Onze theologie is beter!) Nooit is er iemand die oppert dat de Nieuwe Kerk van Ergensoord genoeg mensen heeft. Iedereen heeft de oplossing: meer mensen.

In de zoektocht naar meer mensen staan de leiders van de Nieuwe Kerk van Ergensoord voor een keuze. Of ze definiëren geloof zo strikt dat ze door degenen die dat geloof aanhangen aantrekkelijk worden gevonden, of ze moeten het begrip geloof zo ruim invullen dat het allerlei manieren van zingeving dekt. De eerste strategie lijkt op die van een restaurant met één gerecht op het menu (pizza, hamburgers, shoarma enz.). Het tweede type restaurant

'DIT BOEK LAAT ZIEN HOE WE GELOVIG EN GEÏNSPIREERD KERK KUNNEN ZIJN IN EEN SECULIERE TIJD.'

Stefan Paas

Dit toegankelijke en praktische boek laat zien wat kerken nodig hebben in deze tijd van leegloop en krimp. Onze oplossingen voor krimpende kerken zijn vaak doordrenkt van het gesecculariseerde maakbaarheidsdenken. De auteurs van dit boek betogen dat het tijd is voor een andere blikrichting. In plaats van de oplossing te zoeken in allerlei strategieën, vernieuwingen en campagnes, roepen ze de kerk op actief te wachten; te wachten op wat God gaat doen, door goed te luisteren en eenvoudigweg met elkaar in zijn nabijheid te zijn. De auteurs laten zich inspireren door voorbeelden uit het kerkelijk leven en bijbelverhalen uit onder andere Handelingen.

ANDREW ROOT is hoogleraar aan het Luthers Seminarie in St. Paul (Minnesota) en auteur van veel theologische boeken, waaronder de veelgeprezen serie *Ministry in a Secular Age*.

BLAIR BERTRAND is docent aan een theologische opleiding en predikant, en woont in Canada.

'ROOT OVERWINT MOEDELLOOSHEID EN WAAKT VOOR ACTIVISME.'

Wilbert van Iperen

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 4056 8 • NUR 700

9 789043 540568